

Krzysztof A. Wójcik
Prokuratura Generalna w Warszawie

Uzyskanie informacji objętych tajemnicą bankową w sprawach dotyczących przestępstw powszechnych i skarbowych

Wprowadzenie

W toku czynności zmierzających do rozpoznawania, zapobiegania, wykrywania i ścigania przestępstw istotne znaczenie ma pozyskiwanie danych dotyczących majątku osoby podejrzewanej lub podejrzanego, a niejednokrotnie innych osób oraz podmiotów związanych z przedmiotem postępowania. W tym zakresie można wyróżnić dwie płaszczyzny zainteresowania, w zależności od dominującego elementu:

- 1) informacyjna,
- 2) dowodowa.

Pierwsza dotyczy tych czynności, których bezpośrednim wynikiem nie jest uzyskanie dowodu *sensu stricto*, a co najwyżej ustalenie źródła dowodowego. Podstawowym bowiem celem jest uzyskanie informacji pozwalających na realizację dalszych czynności i to nie tylko pozaprosesowych, w tym zwłaszcza operacyjno-rozpoznawczych, ale także procesowych zmierzających do dokonania tymczasowego zajęcia mienia, a następnie wydania postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym.

Druga zawiera w sobie realizację dwóch celów. Pierwszy jest związany ściśle z przedmiotem postępowania w tym sensie, że dowody dotyczące środków finansowych i innych składników majątkowych pozwalają na wykazanie wyzerpania znamion danego typu czynu zabronionego lub winy oskarżonego. Drugi natomiast dotyczy celu określonego w art. 297§1 pkt 3 kpk, zobowiązującego organ prowadzący postępowanie przygotowawcze do ustalenia m.in. stosunków majątkowych oskarżonego (podejrzanego) stosownie do dyspozycji art. 213§1 kpk.

Niewłaściwe rozróżnienie tych dwóch płaszczyzn prowadzi niejednokrotnie do przyjęcia istnienia kolizji niektórych przepisów odnoszących się do prowadzenia postępowania przygotowawczego, a to zwłaszcza § 211 Rozporządzenia ministra sprawiedliwości z 24 marca 2010 r. Regulamin urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (z 2014 r. Dz.U. poz. 144) oraz wskazanego wyżej art. 213 § 1 kpk. Jest to oczywiście pozorna kolizja, albowiem cel podejmowanych czynności jest różny. Pierwszy z powołanych przepisów dotyczy pozyskiwania informacji o stanie majątkowym osób podejrzewanych oraz rzeczach i prawach majątkowych podlegających zabezpieczeniu, które są we władaniu innych osób, niż osoba podejrzewana. Czynności w tym zakresie powinny być prowadzone już na początkowym etapie postępowania przygotowawczego w sytuacji, gdy dotyczy ono sprawy o przestępstwa określone w art. 291 kpk. Nie jest więc niezbędne wcześniejsze wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutu osobie, której informacje będą dotyczyć, a walor tych informacji ma charakter niekoniecznie dowodowy, także w ujęciu dowodu swobodnego, czyli wystarczającego do podjęcia decyzji incydentalnej. Istotą bowiem podejmowanych czynności jest charakter tymczasowy ich wyników, zasadniczo nieistotny po zajęciu mienia, albowiem to czynności związane z tym zajęciem lub inne bezpośrednio poprzedzające decyzje o zabezpieczeniu majątkowym będą stanowiły podstawę do rozstrzygnięć incydentalnych, w tym zwłaszcza stwierdzenia, że zachodzą przesłanki do wydania postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym. Postanowienie to również nie stwarza trwałej sytuacji prawnej¹ oraz niejednokrotnie wymaga dokonania dalszych czynności i to zazwyczaj o charakterze dowodowym. Stosownie zaś do § 325 rozporządzenia Regulamin urzędowania, „informacja o dokonanym zabezpieczeniu majątkowym powinna być zawarta w uzasadnieniu aktu oskarżenia”.

W zakresie zaś art. 213§1 kpk informacje o stanie majątkowym w formie pozwalającej na uwzględnienie ich w wyrokowaniu, zwłaszcza w zakresie orzekania o karze, mogą być pozyskiwane dopiero po przedstawieniu zarzutów osobie, której będą dotyczyć i mogą dotyczyć tej osoby. W przypadku oskarżenia dane te przytacza się w części wstępnej aktu oskarżenia (art. 332 § 1 pkt 1 kpk).

Obecnie, zwłaszcza w zakresie przestępczości gospodarczej i finansowej *sensu largo*, istotne znaczenie mają informacje dotyczące rachunków i transakcji bankowych, które zaliczane są do grupy informacji szczególnie chronionych, albowiem dostęp do nich jest ograniczony – także w przypadku pro-

¹ Postanowienie Sądu Najwyższego z 12 maja 2004 r., sygn. akt II KK 389/03, OSNwSK 2004/1/864.

wadzenia czynności związanych z popełnieniem przestępstwa. Ograniczenie to związane jest z pojęciem tajemnicy bankowej. Przyjmuje się, że tajemnica bankowa rozwijała się w Szwajcarii od przełomu XVII i XVIII w., kiedy to szwajcarscy bankierzy pożyczali pieniądze królowi francuskiemu Ludwikowi XIV. Monarcha ten w 1685 r. odwołał edykt nantejski z 1598 r., co spowodowało konieczność ucieczki z Francji m.in. szwajcarskich bankierów, ponieważ jako protestanci zostali uznani za heretyków. Nie spowodowało to jednak ujawnienia informacji o udzielonych pożyczkach. Pierwszym zaś dokumentem dotyczącym bankowości i wspominającym o tajemnicy bankowej jest dokument Wielkiej Rady w Genewie z 1713 r.²

Przed i w czasie I wojny światowej doszło do załamania działalności komercyjnych banków szwajcarskich. Wiele z nich ogłosiło upadłość. W latach od 1906 do 1915 r. było to 85 banków komercyjnych, przy czym najwięcej w latach 1910–1913, bowiem 45 banków, które poniosły łączną stratę w wysokości 112 milionów franków szwajcarskich. Kolejne problemy były związane z krachem na giełdzie w USA w 1929 i Wielkim Kryzysem oraz kryzysem bankowym w Niemczech z 1931 r. i memorandum bankowym, które najbardziej dotknęło Swiss Volksbank (75% zablokowanych pożyczek zagranicznych).

Zasadniczym momentem, w którym rozpoczęto prace związane z podniesieniem rangi tajemnicy bankowej do zasady prawnej i na tej podstawie odbudowy potencjału szwajcarskiego sektora bankowego były jednak wydarzenia, które miały miejsce w Paryżu w 26 października 1932 r. i dotyczyły aresztowania dwóch przedstawicieli Basler Handelsbank. Pomagali oni francuskiemu klientowi w unikaniu podatku od kuponów. W toku podjętych czynności policja uzyskała dokumenty dotyczące ponad 100 znanych obywateli francuskich, będących klientami banku. Dokumenty te świadczyły o unikaniu opodatkowania. Wywołało to oczywiście skandal polityczny, ale także spowodowało odpływ kapitału francuskiego z banków szwajcarskich³.

Efektorem tych prac było w Szwajcarii uchwalenie prawa bankowego z 8 listopada 1934 r.⁴, którego art. 47 obowiązuje w niezminionej treści do dziś. Przewiduje on karalność ujawnienia tajemnicy bankowej, przy czym obecnie nie dotyczy prania pieniędzy, gdyż wówczas bank ma obowiązek zgłoszenia podejrzanego transakcji do Federalnego Biura Analiz ds. Prania Pieniędzy. Wy-

² M.N. Javanovic, *The Economics of International Integration*, Cheltenham 2006, s. 395.

³ A. Poddar, S. Aggarwal, P. Razdan, *The Future of Bank Secrecy & Switzerland*, www.talentureadvisory.ch/ufiles/files/UID4AF17FF224562_ITA_PDF1.pdf [dostęp 11.08.2009].

⁴ Ustawa federalna z 8 listopada 1934 r. o bankach i kasach ubezpieczeniowych (Loi fédérale du 8 novembre 1934 sur la banques et les caisses d'épargne (Loi sur les banques, LB) RO 51 121.

jątek od tego obowiązku dotyczy jednak sytuacji, gdy przestępstwem bazowym jest przestępstwo podatkowe⁵.

W II Rzeczypospolitej na mocy rozporządzenia Prezydenta RP (z mocą ustawy) z 17 marca 1928 r. o prawie bankowym (Dz.U. Nr 34 poz. 321 z póź. zm.) czynności bankowe były objęte tajemnicą handlową (art. 57 i art. 59), a jej naruszenie traktowano na równi z zaniechaniem staranności rzetelnego kupca (art. 61).

Po II wojnie światowej tajemnica bankowa obowiązywała zasadniczo tylko w odniesieniu do wkładów oszczędnościowych, a ochrona w tym zakresie informacji była związana z orzecznictwem sądowym niejednokrotnie rozszerzającym jej zakres. Jednym z przykładów, które należy przytoczyć, jest orzeczenie Sądu Najwyższego z 2 grudnia 1955 r., sygn. akt I CR 579/55 (OSNCK 1956/4/104), stosownie do którego „ustawowe zagwarantowanie tajemnicy wkładów oszczędnościowych polega na tym, że PKO nie może udzielić informacji dotyczących tych wkładów, chyba że zażąda tego sąd lub prokurator w związku z toczącą się przeciwko wkładcy sprawą karną. Przez wkład oszczędnościowy rozumieć należy sumę wkładów na wszystkich książeczkach oszczędnościowych wystawionych na tę samą osobę”. Z kolei w uchwale Sądu Najwyższego z 28 lutego 1972 r., sygn. akt III CZP 96/71 (OSNC 1972/12/211) po raz pierwszy użyto terminu tajemnica bankowa. Odnosiła się ona również do wkładów oszczędnościowych, co do których informacja mogła być udzielona sądowi lub prokuratorowi, ale tylko jeżeli przeciwko wkładcy toczyło się postępowanie karne lub karno-skarbowe. Z uchwały tej wynikał również brak możliwości stosowania wykładni rozszerzającej co do możliwości pozyskania takich informacji, a tym samym konieczność regulowania przepisami ustawy wyjątków od ochrony tajemnicy bankowej.

Istniała także tajemnica bankowa w zakresie innych czynności bankowych (art. 40 ustawy o prawie bankowym z 13 kwietnia 1960 r., Dz.U. z 1960 r. Nr 20, poz. 121 i z 1964 r. Nr 8, poz. 50), ale była znacznie ograniczona. Banki oraz spółdzielnie oszczędnościowo-pożyczkowe były obowiązane przestrzegać tajemnicy co do obrotów i stanu rachunków swoich klientów, jednak wszelkich informacji w tym zakresie mogły udzielać nie tylko ich posiadaczom, ale też ich jednostkom zwierzchnim oraz organom uprawnionym do tego na podstawie obowiązujących przepisów. Dopiero nowelizacja ustawy z 31 stycznia 1989 r. Prawo bankowe (tekst pierwotny Dz.U. Nr 140 poz. 939, tekst jedn. z 1992 r. Dz.U. Nr 72 poz. 359 z póź. zm., art. 48), dokonana na podstawie ustawy z 14 lutego 1992 r. (Dz.U. Nr 49 poz. 221)

⁵ A. Żygadło, *Wyłączenie tajemnicy bankowej a prawo do prywatności*, Warszawa 2011, s. 40–41; R.U. Vogler, *Swiss Banking Secrecy: Origins, Significance, Myth*, Zurich 2006, s. 20–28.

zniósła ten podział, przy czym w zakresie informacji objętych tajemnicą odnosiła się nadal do banku oraz tajemnicy obrotów i stanów rachunków bankowych (art. 48 ust. 1).

Obecnie tajemnica bankowa jest zdefiniowana w art. 104 ust. 1 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (tekst jedn. z 2012 r. poz. 1376 z późn. zm.). Definicja ta obejmuje znacznie więcej informacji niż poprzednia, ponieważ „bank, osoby w nim zatrudnione oraz osoby, za których pośrednictwem bank wykonuje czynności bankowe, są obowiązane zachować tajemnicę bankową, która obejmuje wszystkie informacje dotyczące czynności bankowej, uzyskane w czasie negocjacji, w trakcie zawierania i realizacji umowy, na podstawie której bank tę czynność wykonuje”. Nie ulega więc wątpliwości nie tylko objęcie tą tajemnicą danych finansowych i innych z nimi związanych, ale także danych osobowych klienta banku⁶.

Niezachowanie tajemnicy bankowej może być powodem zarówno odpowiedzialności karnej, jak i cywilnej. W zakresie uregulowanym przepisami ustawy Prawo bankowe odpowiedzialność ta dotyczy zarówno banku (art. 105 ust. 5), jak i poszczególnych osób (art. 171 ust. 5). Niemniej należy podkreślić, że także podanie informacji nieprawdziwych organom uprawnionym lub zatajenie prawdziwych danych podlega odpowiedzialności (art. 171 ust. 4).

Oczywiście beneficjent tej tajemnicy, a więc osoba której dotyczą informacje objęte tajemnicą⁷ może udostępnić te informacje innym osobom lub jednostkom organizacyjnym, przy czym warunkiem jest sporządzenie przez beneficjenta pisemnego upoważnienia (art. 104 ust. 3 ustawy Prawo bankowe). Upoważnienie to może dotyczyć również organów prowadzących postępowanie przygotowawcze lub je nadzorujących.

Inną możliwość uzyskania informacji objętych tajemnicą bankową bez stosowania szczególnej procedury jest dokonywanie czynności nie dotyczących banków, osób w nim zatrudnionych, czy też osób, za których pośrednictwem bank wykonuje czynności bankowe, czyli innych osób, które te wiadomości posiadają, bądź też u nich lub beneficjentów tajemnicy zostały ujawnione (pozyskanie w toku czynności operacyjno-rozpoznawczych, dobrowolne wydanie, ujawnione w toku przeszukania itp.). Także dotyczy to uzyskania rzeczy porzuconych.

Przyjmuje się również, że banki „są zobowiązane do zachowania tajemnicy na temat swoich klientów w sytuacji, gdy wywiązują się oni systematycznie ze

⁶ M.in. wyrok NSA z 4 kwietnia 2003 r., sygn. akt II SA 2935/02 (LEX nr 149895).

⁷ J. Molis, [w:] *Prawo bankowe. Komentarz*, t. 1, red. F. Zoll, Kraków 2005, Lex Omega komentarz do art. 104 ustawy Prawo bankowe, pkt 4.

swoich względem banków zobowiązań⁸, które to stanowisko nie jest możliwe w pełni do zaakceptowania, zwłaszcza w zakresie użycia bliżej niedookreślonego sformułowania „systematycznie” oraz braku odniesienia do stosownego zapisu w umowie zawartej z klientem. Pogląd ten aktualnie musi być oceniany m.in. w aspekcie zmian wprowadzonych w życie ustawami z 14 lutego 2003 r. o udostępnianiu informacji gospodarczej (Dz.U. Nr 50 poz. 424 z póź. zm.) i z 1 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy Prawo bankowe oraz o zmianie innych ustaw (Dz.U. Nr 91 poz. 870). Nadmienić jednak należy, że wskazane uwagi nie dotyczą sytuacji określonych w art. 104 ust. 2 ustawy Prawo bankowe lub publicznej sprzedaży wierzytelności w przypadku, gdy zawarta umowa nie wykluczała dokonania tych czynności.

Nadto w niektórych sytuacjach banki zobowiązane są do podjęcia czynności, a to związanych z przeciwdziałaniem wykorzystywaniu ich działalności dla celów mających związek z przestępstwem z art. 165a lub art. 299 kk (art. 106 ust. 1 i 2 ustawy Prawo bankowe, stosownie do przepisów ustawy z 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu – tekst jedn. z 2010 r. Dz.U. Nr 46 poz. 276 z póź. zm.) oraz uzasadnionym podejrzeniem wykorzystywania ich działalności w celu ukrycia działań przestępczych lub dla celów mających związek z innym niż wskazane wyżej przestępstwem lub przestępstwem skarbowym (art. 106 ustawy Prawo bankowe).

Pomijając okoliczności związane z inicjatywami banku lub szczególnymi ich obowiązkami, są one zobowiązane do udzielenia informacji na żądanie uprawnionych organów, czyli obowiązkowi banków odpowiada roszczenie organów procesowych o wydanie stosownych materiałów⁹.

W odniesieniu do informacji objętych tajemnicą bankową najistotniejsze rozróżnienie dotyczy rodzaju czynności, w toku których informacja ma zostać uzyskana, albowiem mogą być one pozyskiwane w toku czynności operacyjno-rozpoznawczych lub procesowych. Uzyskane zaś w toku czynności operacyjno-rozpoznawczych informacje mogą nie tylko stanowić podstawę do ustalenia źródeł dowodowych, ale również zostać wykorzystane, jako dowody w toku postępowanie karnego.

Czynności pozaprocesowe

Uzyskiwanie informacji objętych tajemnicą bankową na etapie czynności operacyjno-rozpoznawczych zostało określone w aktach prawnych regulują-

⁸ Pismo Narodowego Banku Polskiego z 1 lipca 1996 r., NB/ZIP/529/96, Glosa 1997/8/22.

⁹ Ł. Gramza, *Wykorzystanie tajemnicy bankowej w procesie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2002, nr 9 s. 86–87.

cych funkcjonowanie służb realizujących takie czynności, do których w części odwołują się stosowne przepisy ustawy Prawo bankowe, a dotyczy to:

– art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. l, poprzez odniesienie do art. 20 ustawy o Policji (tekst jedn. z 2011 r. Dz.U. Nr 287 poz. 1687 z późn. zm.),

– art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. p, poprzez odniesienie do art. 23 ustawy z 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (tekst jedn. z 2012 r. Dz.U. poz. 621 z późn. zm.).

Odwołania takiego natomiast nie ma w zakresie dotyczącym analogicznych uprawnień Straży Granicznej określonych w art. 23 ustawy z 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (tekst jedn. z 2011 r. Dz.U. Nr 116 poz. 675 z późn. zm.).

W powołanych ustawach możliwość uzyskania w tym trybie informacji została ograniczona do poszczególnych kategorii przestępstw, które zostały określone nieco odmiennie w przypadku Centralnego Biura Antykorupcyjnego (poprzez odwołanie do zadań określonych w art. 2 ust. 1 pkt 1) oraz Policji i Straży Granicznej (te same kategorie przestępstw, które pozwalają na prowadzenie kontroli operacyjnej) oraz wprowadzenie reguły subsydiarności („jeżeli jest to konieczne”). Nie wprowadzono jednak takich ograniczeń w odniesieniu do zakresu informacji, jak mogą być przedmiotem udostępnienia, albowiem ustawodawca używa najbardziej ogólnego pojęcia – „przetwarzanych przez banki informacji stanowiących tajemnicę bankową”.

Wspólną cechą wskazanych regulacji jest konieczność złożenia wniosku we właściwym sądzie okręgowym, przy czym w przypadku Policji i Straży Granicznej będzie to sąd właściwy miejscowo dla siedziby organu kierującego wniosek (Komendant Główny lub wojewódzki Policji, bądź Komendant Główny lub komendant oddziału Straży Granicznej), a w przypadku Centralnego Biura Antykorupcyjnego – zawsze Sąd Okręgowy w Warszawie na wniosek Szefa CBA.

Inaczej też został określony podstawowy termin do powiadomienia podmiotu, którego informacje i dane dotyczą o postanowieniu sądu, albowiem w odniesieniu do Policji terminem tym jest terminem 90-dniowym, zaś w odniesieniu do Straży Granicznej i Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego – 120-dniowym. W każdej z tych regulacji obowiązek ten może być zawieszony na dalszy czas oznaczony z możliwością przedłużenia jeżeli mogłoby to zaszkodzić wynikom podjętych czynności operacyjno-rozpoznawczych, przy czym w tym przypadku niezbędne jest uzyskanie zgody Prokuratora Generalnego. Należy także nadmienić, że w odniesieniu do Policji w art. 104 ust. 4 ustawy Prawo bankowe zobowiązano bank, osoby w nim pracujące oraz osoby za pośrednictwem których bank wykonuje swoje czynności do zachowania w tajemnicy informacji dotyczących udzielonych Policji we wskazanym wyżej

trybie informacji objętych tajemnicą bankową oraz o zawiadomieniu o braku podstaw do wszczęcia postępowania przygotowawczego kierowanego na podstawie art. 20 ust. 13 ustawy o Policji. Obowiązek ten dotyczy stron umowy, innych osób, których dotyczą informacje oraz osób trzecich, w zakresie w jakim nie upłynie termin do powiadomienia podmiotu, którego dotyczą informacje i dane – w stosunku do tego podmiotu.

Zróżnicowanie wskazanych terminów podstawowych oraz szczególnej ochrony informacji udzielanych policji trudno racjonalnie uzasadnić, z wyjątkiem przyjęcia, że poszczególne przepisy wprowadzono różnymi aktami prawnymi.

Informacje uzyskane w toku wskazanych wyżej czynności podlegają ochronie przewidzianej w przepisach ustawy z 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. Nr 182 poz. 1228), dostęp do nich mają funkcjonariusze wykonujący czynności i przełożeni uprawnieni do nadzoru nad sprawą, w której zostały uzyskane oraz mogą zostać przekazane sądom i prokuratorom w celu ścigania karnego.

W tym miejscu należy podnieść, że przepisy nie uniemożliwiają uzyskiwania takich informacji w czasie trwania postępowania przygotowawczego. Uzyskiwanie ich w takiej sytuacji, ale przed przedstawieniem zarzutów dopuszcza D. Szumiło-Kulczycka¹⁰, wskazując na „wyższy standard” działania operacyjnego z uwagi na konieczność uzyskania stosownej zgody, w formie postanowienia sądu okręgowego oraz zastosowanie klauzuli subsydiarności. Niemniej stanowisko to pomija przepisy art. 106b i 106c ustawy Prawo bankowe, które pozwalają prokuratorowi na uzyskanie informacji objętych tajemnicą bankową także w sytuacji, gdy nie są to osoby, którym przedstawiono zarzuty popełniania przestępstwa lub przestępstwa skarbowego. Tym samym właściwsze byłoby przyjęcie poglądu, że uzyskanie informacji objętych tajemnicą bankową w toku prowadzonego postępowania przygotowawczego, na podstawie przepisów dotyczących realizacji czynności operacyjno-rozpoznawczych mogłoby stanowić obejście przepisów Prawa bankowego wprost odnoszących się do uzyskiwania takich informacji w toku postępowania przygotowawczego. Innym przypadkiem jest z kolei sytuacja, gdy takie informacje uzyskiwane są w toku czynności operacyjno-rozpoznawczych, a prowadzący te czynności funkcjonariuszy danej służby nie posiadają informacji, że przez inny organ wszczęte zostało już postępowanie przygotowawcze o ten sam czyn lub czynny. Wówczas należy się zgodzić, że materiały uzyskane w ich wyniku mogą zostać wykorzystane do orzekania w winie i karze.

¹⁰ D. Szumiło-Kulczycka, *Czynności operacyjno-rozpoznawcze i ich relacje do procesu karnego*, Warszawa 2012, s. 287–288.

Czynności procesowe

W toku postępowania przygotowawczego zasadniczo prokurator jest uprawniony do żądania informacji objętych tajemnicą bankową od banków, osób w nich zatrudnionych lub osób, za których pośrednictwem bank wykonuje czynności bankowe, przy czym nie można przyjąć, że jest to jedyna możliwość, gdyż także inne organy w toku postępowań przygotowawczych, do których prowadzenia są uprawnione, informacje takie mogą uzyskać i to bez zgody, a nawet wiedzy prokuratora.

Możliwości takie zostały przewidziane zwłaszcza dla organów kontroli skarbowej (art. 33 ustawy z 28 września 1991 r. o kontroli skarbowej – tekst jedn. Dz.U. z 2011 r. Nr 41 poz. 214 z późn. zm.) oraz służby celnej (art. 75 ustawy z 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej, Dz.U. Nr 168 poz. 1323 z późn. zm.).

Uprawnienia te dotyczą prowadzenia postępowań przygotowawczych lub postępowań w sprawach o wykroczenia, stąd mają charakter procesowy, nie zaś operacyjno-rozpoznawczy. Ich realizacja nie wymaga uzyskania postanowienia sądu. W obu przypadkach zostały też określone informacje, jakie mogą być żądane. Niemniej w obu regulacjach stwierdzić należy istotne różnice. Uprawnienia organów kontroli skarbowej związane są bowiem nie tylko z prowadzeniem postępowania przygotowawczego o przestępstwo skarbowe, ale także inne przestępstwo, a nadto o wykroczenie skarbowe lub inne wykroczenie. W toku postępowania przygotowawczego żądanie informacji może dotyczyć podejrzanego, a zaznaczyć należy, że organy uprawnione do wystąpienia z żądania udzielenia informacji, a to Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej oraz dyrektor urzędu kontroli skarbowej nie są uprawnieni do prowadzenia postępowań przygotowawczych. Stosownie bowiem do art. 38 ust. 4 ustawy o kontroli skarbowej postępowania przygotowawcze w sprawach z zakresu kontroli skarbowej w trybie i na zasadach określonych w kodeksie postępowania karnego, kodeksu w sprawach o wykroczenia i kodeksu karno skarbowego prowadzą inspektorzy. Inna sytuacja ma miejsce w przypadku służby celnej, gdyż uprawnienia te dotyczą tylko postępowania prowadzonego przeciwko osobie, która jest stroną umowy zawartej z bankiem, przy czym postępowanie to musi dotyczyć przestępstwa skarbowego. W powołanej wyżej ustawie o kontroli skarbowej wskazano też inne sytuacje, w których możliwe jest żądanie ujawnienia informacji objętych tajemnicą bankową, a dotyczy to art. 7d ust. 1 i 33a, których wskazanie jest niezbędne, ponieważ kontrole skarbowe nie tylko poprzedzają, ale niejednokrotnie towarzyszą czynnościom procesowym realizowanym w toku postępowania przygotowawczego.

Inną drogą uzyskiwania danych i informacji objętych tajemnicą bankową, czyli nie poprzez prokuratora, będą czynności związane z wydaniem postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym oraz powierzeniem jego realizacji komornikowi sądowemu, któremu przysługuje prawo do żądania informacji objętych tajemnicą bankową na podstawie art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. 1 ustawy Prawo bankowe w zakresie, w jakim będzie to niezbędne dla prawidłowego prowadzenia także i tego postępowania.

Oczywiście wyżej wskazane uprawnienia uzupełniają zasadnicze, a to dotyczące gospodarza postępowania przygotowawczego, którym jest prokurator. Uprawnienia te są różne w zależności od podmiotu, którego dotyczą, etapu postępowania oraz podmiotu w dyspozycji, którego pozostają żądane informacje, czyli banku lub podmiotu, któremu bank te informacje ujawnił.

Stosownie do przepisów prawa bankowego, należy rozróżnić następujące podstawy uzyskiwania przez prokuratora w postępowaniu karnym danych i informacji objętych tajemnicą bankową z banków, od osób zatrudnionych w bankach lub osób, za których pośrednictwem bank wykonuje czynności bankowe:

a) w odniesieniu do osób prawnych i jednostek organizacyjnych

– art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b – o ile przestępstwo lub przestępstwo skarbowe zostało popełnione w związku z działaniem osoby prawnej lub jednostki, ale tylko w zakresie informacji dotyczących tej osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej,

– art. 105 ust. 1 pkt 2 lit c – w sytuacji realizacji międzynarodowej pomocy prawnej,

– art. 106b ust. 1 w przypadkach innych niż wyżej wskazane, wnioskując do miejscowo właściwego sądu okręgowego i uzyskując stosowne postanowienie,

– art. 106c – w przypadkach określonych w art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) i c) jeżeli informacje żądane są od podmiotów, którym bank ujawnił informacje stanowiące tajemnicę bankową, na podstawie postanowienia właściwego sądu okręgowego;

b) w odniesieniu do osób fizycznych

– art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b – o ile w toku postępowania osoba będąca stroną umowy jest podejrzanym, ale tylko w zakresie informacji dotyczących tej osoby fizycznej,

– art. 105 ust. 1 pkt 2 lit c. – w sytuacji realizacji międzynarodowej pomocy prawnej,

– art. 105 ust. 1 pkt 2 lit s – w zakresie określonym art. 78 ust. 4 ustawy z 20 czerwca 1997r. Prawo o ruchu drogowym,

– art. 106a ust. 2 – na podstawie art. 307 kpk w zakresie, w jakim bank złożył zawiadomienie na podstawie art. 106a ust. 1,

– art. 106a ust. 5 i 6 – w przypadku dokonania przez bank blokady stosowanie do art. 106a ust. 4,

– art. 106b – w przypadkach innych niż wyżej wskazane wnioskuje do miejscowo właściwego sądu okręgowego i uzyskuje stosowne postanowienie,

– art. 106c – w przypadkach określonych w art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b) i c) informacje od podmiotów, którym bank ujawnił informacje stanowiące tajemnicę bankową wnioskuje do miejscowo właściwego sądu okręgowego i uzyskuje stosowne postanowienie.

W postępowaniu przygotowawczym możliwe jest więc żądanie przez prokuratora udzielenia informacji objętych tajemnicą bankową w stosunku do:

a) podejrzanego lub podmiotu niebędącego osobą fizyczną (osoba prawna lub jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej) – żądanie prokuratora w ramach przysługujących mu kompetencji:

– podejrzanym w rozumieniu art. 71§1 kpk (niezbędne wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów stosownie do art. 313§1 kpk, bądź poinformowaniu o treści zarzutu w trybie art. 308§1 kpk lub art. 325g§1 i 2 kpk, z uwzględnieniem w zakresie przestępstw skarbowych art. 113§1 kpk – przy czym nie jest istotna kwalifikacja prawna przestępstwa lub przestępstwa skarbowego, bądź jego znamiona),

– podmiot niebędący osobą fizyczną, objęty zakresem art. 105 ust. 1 pkt 2 lit. b ustawy Prawo bankowe (niezbędne jest wszczęcie śledztwa lub dochodzenia stosownie do art. 303 kpk lub art. 325e kpk, bądź podjęcie czynności w trybie art. 308§1 kpk, z uwzględnieniem w zakresie przestępstw skarbowych art. 113§1 kpk oraz stwierdzenie, że przestępstwo zostało popełnione w związku z działaniem osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej odpowiedzialności karnej, której dotyczy informacja i tylko w zakresie dotyczącym tej osoby lub jednostki);

b) osoby fizycznej niebędącej podejrzanym, podejrzanego albo osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej (podmiot niebędący osobą fizyczną) w zakresie nie objętym art. 10 ust. 1 pkt 2 lit. b – w uzupełnieniu inicjatywy banku polegającej na złożeniu zawiadomienia o przestępstwie, na mocy postanowienia sądu, na żądanie państwa obcego oraz w ramach swoich kompetencji:

– żądanie uzupełnienia zawiadomienia banku o przestępstwie (także przed wszczęciem postępowania przygotowawczego, a to trybie art. 307§1 kpk),

– postanowienie sądu wydane na wniosek prokuratora (w odniesieniu do każdej osoby fizycznej i podmiotu niebędącego osobą fizyczną, a także w od-

niesieniu do podejrzanego, jeżeli żądanie jest kierowane nie do banku, ale podmiotu, którym bank ujawnił informacje stanowiące tajemnicę bankową),

– realizacja wniosku o udzielenie pomocy prawnej uprawnionego organu państwa obcego (pomoc prawna międzynarodowa – z zastrzeżeniem, że pochodzi z państwa, które na mocy ratyfikowanej umowy międzynarodowej wiążącej RP ma prawo do żądania takich informacji),

– żądanie tylko w zakresie wskazania danych osobowych użytkownika pojazdu (stosownie do art. 78 ust. 4 ustawy z 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym), przysługujące także policji i innym organom uprawnionym do prowadzenia postępowania przygotowawczego o przestępstwa lub czynności wyjaśniających w sprawach o wykroczenia, które nie zostały wymienione enumeratywnie w ustawie Prawo bankowe (określone w innych ustawach i przepisach wykonawczych).

Niestety, nawet przepisy precyzyjne są niekiedy w sposób nieuprawniony interpretowane. Przykładem takiej nadinterpretacji jest ta część pisma Generalnego Inspektora Nadzoru Bankowego z 12 kwietnia 1999 r. (NB/BPN/I/102/99) opracowanego w porozumieniu z Departamentem Prawnym Nadzoru Bankowego, która odnosi się do udzielenia informacji prokuratorowi w stosunku do osoby przeciwko, której toczy się postępowanie o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe. W piśmie tym bowiem stwierdzono, że prokurator powinien nie tylko stwierdzić, iż przeciwko tej osobie toczy się wskazane postępowanie, ale dodatkowo „przytoczyć treść przedstawionego zarzutu oraz przyjętą kwalifikację prawną zarzuconego mu czynu”, co jest konieczne „dlatego, aby można było ustalić, czy zachodzi związek pomiędzy czynem zarzuconym podejrzanemu a posiadaniem przez niego rachunku bankowego lub dokonaniem innych czynności bankowych, których ma dotyczyć informacja żądana przez prokuratora” w sytuacji, gdy nie tylko wprowadza to faktyczny i pozbawiony podstaw prawnych nadzór banku nad czynnościami prokuratora, ale także zobowiązuje do ujawnienia tajemnicy śledztwa ponad wymagania stawiane ustawą¹¹. Nie ulega bowiem wątpliwości, że tylko w odniesieniu do podmiotów niebędących osobami fizycznymi zawarty został warunek związku pomiędzy przedmiotem sprawy o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe i działalnością tego podmiotu. W odniesieniu zaś do osoby fizycznej, której dotyczy żądanie prokurator ma tylko bezspornie wykazać, że sprawa toczy się przeciwko tej osobie, która jest podejrzana o popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego¹². Odmowa udostępnienia takiej

¹¹ E. Rutkowska-Tomaszewska, *Odpowiedzialność za naruszenie tajemnicy bankowej*, [w:] *Ochrona prawna klienta na rynku usług bankowych*, LEX 2013.

¹² Postanowienia Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 28 lipca 2004 r., sygn. akt II AKz 543/04 (KZS 2005/6/102); z 3 listopada 2006 r., sygn. akt II AKz 721/06 (KZS 2007/1/110); Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 22 października 2008 r., sygn. akt II AKz 508/08 (LEX nr 477843).

informacji z powodów wyżej wskazanych i bez wniesienia stosownego zażalenia z żądaniem wstrzymania wykonalności żądania może się spotkać z niezwłoczną reakcją prokuratora, co najmniej poprzez rozważanie zastosowanie odpowiedniej kary porządkowej (art. 287§1 kpk).

Inną konsekwencją może być deliktowa odpowiedzialność odszkodowawcza i to nie tylko w przypadku braku udzielenia informacji, ale także w przypadku istotnego opóźnienia w udzieleniu informacji i tym samym umożliwienia usunięcia mienia podlegającego zabezpieczeniu. Oczywiście reakcja prokuratora i zasadność ewentualnych roszczeń odszkodowawczych będzie zależała od okoliczności konkretnej sprawy.

Inną sytuacją będzie zwrócenie się przez bank o udostępnienie do wglądu akt w zakresie, w jakim niezbędne będzie ustalenie, czy dana osoba jest faktycznie podejrzanym, niemniej rozstrzygnięcie tego wniosku następuje w trybie art. 156§5 zd. 2 kpk, a tym samym wykazanie przez bank wyjątkowego wypadku, którym może być w tym przypadku tylko istotna wątpliwość co do przesłanki warunkującej żądanie prokuratora. Należy przyjąć, że niekiedy wyrażane obawy co do zakresu odpowiedzialności odszkodowawczej banku na podstawie art. 105 ust. 5 ustawy Prawo bankowe nie powinny dotyczyć sytuacji, gdy zostanie wyczerpana możliwość zaskarżenia żądania prokuratora do prokuratora bezpośrednio przełożonego na podstawie art. 302§3 kpk¹³ oraz złożony wniosek o udostępnienie akt do wglądu. W takiej sytuacji odpowiedzialność będzie bowiem spoczywała na Skarbie Państwa.

Należy też zwrócić uwagę na fakt, że przyjęcie poglądu Generalnego Inspektora Nadzoru Bankowego eliminowałoby w znacznej mierze możliwość dokonywania czynności zmierzających do zabezpieczenia majątkowego na środkach zgromadzonych w bankach, który to cel miał niewątpliwie istotne znaczenie dla ustawodawcy w rezygnacji z dalszych przesłanek niezbędnych do spełnienia, w celu udostępnienia prokuratorowi informacji objętych tajemnicą bankową oprócz wskazania, że żądanie informacji dotyczy podejrzanego, który to warunek jest również niezbędny do spełnienia w przypadku stosowania zabezpieczenia majątkowego.

W przypadku żądania udostępnienia danych i informacji objętych tajemnicą bankową na podstawie postanowienia właściwego sądu okręgowego nie załącza się odpisu tego postanowienia, a stosowanie do art. 106b ust. 5 i 106c ustawy Prawo bankowe informuje podmiot zobowiązany do udzielenia informacji o osobie lub jednostce, której mają dotyczyć oraz ich rodzaju i zakresie.

Ograniczeniem dla prokuratora w uzyskiwaniu informacji jest natomiast konieczność prowadzenia postępowania, a tym samym niemożność żądania

¹³ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 2 września 2009 r., sygn. II Akz 590/09, KZS 2009/9/104.

udzielenie informacji w sytuacji umorzenia postępowania przygotowawczego pomimo, że przykładowo realizuje czynności na podstawie art. 327§3 kpk. Nie oznacza to jednak, że poza postępowaniem przygotowawczym nie jest możliwe skuteczne kierowania żądania, a przykładem może być realizacja czynności w toku postępowania sądowego, stosownie do art. 397 kpk¹⁴.

Sposób uzyskiwania informacji z banków oraz od ich pracowników lub osób, za których pośrednictwem banki wykonują czynności bankowe

Ustawa Prawo bankowe nie określa sposobu pozyskiwania przez prokuratora informacji z banku oraz od osób w nim zatrudnionych lub osób, za których pośrednictwem bank wykonuje czynności bankowe, z wyjątkiem wskazanego wyżej pisemnego poinformowania o postanowieniu sądu. Niezbędne jest więc odwołanie się do przepisów procedury karnej. W zależności od podmiotu, od którego żądane będą informacje (osoba lub bank) pierwszy podział można odnieść do klasycznego podziału źródeł dowodowych, a to uzyskiwania informacji od osób (źródła osobowe), bądź na podstawie stosownych dokumentów, czy to w formie elektronicznej, czy też tradycyjnej (źródło rzeczowe). Tym samym właściwymi środkami dowodowymi będzie przesłuchanie w charakterze świadka osoby zatrudnionej w banku lub realizującej czynności bankowe, przy ewentualnej możliwości zapewnienia korzystania z dokumentów lub systemu informatycznego, bądź też zażądanie udzielenia stosownej informacji. W toku przesłuchania nie jest konieczne zwolnienie z zachowania tajemnicy zawodowej¹⁵. Z kolei druga z form, która częściej jest stosowana, nie wymaga postanowienia, o ile nie jest związana z koniecznością wydania dowodów rzeczowych lub przeszukaniem, co wprost wynika z ustawy Prawo bankowe, albowiem w sytuacjach, gdy taka forma czynności jest niezbędna została ona wprost w tym akcie prawnym wskazana. Niezbędne jest jednak w żądaniu wskazanie możliwości wniesienia zażalenia na podstawie art. 302§2 kpk, a to chociażby w aspekcie art. 16§2 kpk. Należy także nadmienić, że w przepisach kodeksu postępowania karnego jest przewidziane żądanie wydania dokumentów i innych nośników informacji zawierających tajemnicę bankową, w tym sensie, iż niezależnie od trybu umożliwiającego uzyskanie informacji objętych tajemnicą bankową, żądanie wydania rzeczy następuje w oparciu o te przepisy. Tym samym błędne jest występowanie

¹⁴ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 1 kwietnia 2009 r., sygn. akt II AKz 220/09, LEX nr 512046.

¹⁵ Ł. Gramza, *Wykorzystanie...*, s. 87.

przez prokuratora o uwzględnienie w postanowieniu sądu wydania rzeczy, przy czym uzyskanie dokumentów i innych nośników informacji stanowiących tajemnicę bankową może nastąpić tylko w przypadku, gdy zostały spełnione przesłanki do uzyskania takiej informacji¹⁶. Nie oznacza to oczywiście, że za każdym razem niezbędne jest wydanie przez prokuratora postanowienia, albowiem w większości przypadków właściwości nośnika nie będą miały znaczenia dowodowego dla toczącego się postępowania. Inna sytuacja będzie miała natomiast miejsce w przypadku konieczności badania dokumentów lub innych rzeczy związanych z informacją, która ma być udostępniona¹⁷.

Żądanie może być więc przekazane w każdy ze sposobów określonych w kodeksie postępowania karnego. Tym samym może to nastąpić bądź poprzez skierowanie pisma przesyłką pocztową, bądź też za pośrednictwem telefaksu lub drogą elektroniczną. W pierwszym przypadku dowodem doręczenia jest zwrotne pokwitowanie odbioru (art. 130 kpk), a w drugim potwierdzenie transmisji danych (art. 132§3 kpk).

W przypadku braku stosownego porozumienia pozwalającego na identyfikację nadawcy żądania przekazanego drogą elektroniczną posłużenie się podpisem elektronicznym nie powinno pozostawiać wątpliwości co do organu żądającego (art. 5–8 ustawy z 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym, tekst jedn. z 2013 r. Dz.U. poz. 262). Niemniej brak takiego porozumienia i koszty podpisów elektronicznych mogą powodować istotne problemy organizacyjne związane z realizacją tą drogą wymiany informacji. Z kolei zawarcie stosownego porozumienia, czy też stworzenie odpowiedniego systemu wymiany informacji, pozwoliłoby nie tylko na ograniczenie roli prokuratora elektronicznie przesyłającego żądanie sformułowane przez innego prokuratora, a to bezpośrednio nadzorującego lub prowadzącego postępowanie przygotowawcze, ale nawet wyeliminowanie takiego pośrednictwa i przesyłanie żądania prokuratora przez upoważnionego pracownika sekretariatu, podobnie, jak ma to miejsce w przypadku ekspedycji przesyłki tradycyjnej.

Ponadto w przypadkach niecierpiących zwłoki pracownik banku lub osoba za pośrednictwem, której bank dokonuje czynności bankowych może być wezwana telefonicznie (art. 137 kpk), bądź przesłuchana niezwłocznie w miejscu pobytu, ze względów celowościowych – najkorzystniej w miejscu pracy, gdzie ma dostęp do żądanych informacji.

Nie jest także określony czas reakcji na skierowane żądanie, ale będzie on związany z rodzajem czynności, jakie zostaną podjęte przez prokuratora

¹⁶ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 30 marca 2009 r., sygn. akt II AKz 106/09, KZS 2009/5/48.

¹⁷ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 2 lutego 2005r., sygn. akt II AKz 16/05, KZS 2005/7-8/153.

w toku postępowania. Niezależnie jednak od tej decyzji, realizacja żądania powinna nastąpić niezwłocznie, szczególnie w sytuacji, gdy uzyskanie tej informacji jest niezbędne do wydania postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym. Nietrudno bowiem wyobrazić sobie sytuację, gdy wskutek zwłoki pracowników banku w udzieleniu informacji mienie podlegające zabezpieczeniu, m.in. w celu zadośćuczynienia zostanie usunięte. Prokurator w takiej sytuacji powinien zobligować bank do udzielenia odpowiedzi w określonym terminie szczególnie, że obecnie wyszukanie wielu informacji w systemach informatycznych banków i ich utrwalenie na nośniku zewnętrznym nie jest czasochłonne.

Wymiana informacji za pośrednictwem systemów elektronicznych. System OGNIVO Krajowej Izby Rozliczeniowej SA

Obecnie zasadą jest zwracanie do banków o udzielenie informacji za pośrednictwem podmiotów świadczących tradycyjne, listowne usługi pocztowe. Wymiana tą drogą informacji trwa od kilku do kilkunastu tygodni, co trudno uznać za odpowiadające jakimkolwiek, nawet najbardziej minimalnym standardom, szczególnie w aktualnej rzeczywistości, w której przelewy realizowane są z niewielkim poślizgiem czasowym, albowiem oprócz typowych sesji przelewowych (co kilka godzin w dni robocze), możliwe jest dokonywanie m.in. przelewów expressowych, natychmiastowych czy też w systemie SORBNET. Wymiana informacji za pośrednictwem tradycyjnych usług pocztowych jest również stosunkowo droga dla Skarbu Państwa szczególnie w sytuacjach, gdy zapytanie musi być skierowane do wszystkich banków na terenie kraju. Nie jest to również sposób bardziej bezpieczny niż inne sposoby wymiany informacji, a wręcz przeciwnie – przesyłka pocztowa nie jest w sposób szczególny zabezpieczona przed jej nieuprawnionym otwarciem, a nadto zazwyczaj przekazywana jest za pośrednictwem nie tylko kilku pracowników nadawcy i odbiorcy, ale także usługodawcy.

Innym sposobem jest udawanie się funkcjonariuszy służb policyjnych i specjalnych do właściwych banków ze stosownymi pismami, przy czym dotyczy to sytuacji, w których istnieją podstawy do przyjęcia, że w zakres zainteresowania wchodzi jeden lub kilka banków.

Poszukiwanie nowych rozwiązań jest konieczne m.in. w realizacji jednej z uniwersalnych, chociaż w polskim prawie nie wprost wyrażonej zasady nieopłacalności przestępstwa, konieczności uwzględnienia prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego (art. 2§1 pkt 3 kpk) oraz ze względu na zobowiązania kraju wynikające chociażby z Decyzji Ramowych Rady Unii

Europejskiej: 2001/500/WSiSW z 26 czerwca 2001 r. w sprawie prania brudnych pieniędzy oraz identyfikacji, wykrywania, zamrożenia, zajęcia i konfiskaty narzędzi oraz zysków pochodzących z przestępstwa; 2003/577/WSiSW z 22 lipca 2003 r. w sprawie wykonywania w Unii Europejskiej postanowień o zabezpieczeniu mienia i środków dowodowych; 2005/212/WSiSW z 24 lutego 2005 r. w sprawie konfiskaty korzyści, narzędzi i mienia pochodzących z przestępstwa; 2006/783/WSiSW z 6 października 2006 r. w sprawie stosowania zasady wzajemnego uznawania do nakazów konfiskaty; 2006/960/WSiSW z 18 grudnia 2006 r. w sprawie uproszczenia wymiany informacji i danych wywiadowczych między organami ścigania państw członkowskich Unii Europejskiej oraz 2007/845/WSiSW z 6 grudnia 2007 r. dotycząca współpracy pomiędzy biurami ds. odzyskiwania mienia w państwach członkowskich w dziedzinie wykrywania i identyfikacji korzyści pochodzących z przestępstwa lub innego mienia związanego z przestępstwem.

Rozwiązaniem, które miałyby przyspieszyć uzyskiwanie danych ma być centralny rejestr rachunków bankowych, do którego odwołano się m.in. w Informacji Prokuratora Generalnego o działaniach powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie zwalczania przestępczości gospodarczej w latach 2007–2012 (listopad 2012; dostępna przez stronę www.pg.gov.pl/index.php?0,821,4,578). Nie wnikając jednak w problematykę związaną ze zmianami prawa dotyczącymi utworzenia takiego rejestru oraz źródeł jego finansowania, aktualizowania danych itp. wskazać należy, że korzystanie z jego zasobów w aktualnym stanie prawnym dotyczącym tajemnicy bankowej wiązałoby się z koniecznością uzyskiwania za każdym razem postanowienia właściwego sądu okręgowego, albowiem dane objęte tajemnicą bankową byłyby przekazywane innemu podmiotowi (zarządzającemu rejestrem), który dopiero dane te i informacje udostępniłby prokuratorom¹⁸.

Na bazie jednej z analizowanych spraw w Dziale ds. Informatyzacji i Analiz Prokuratury Apelacyjnej w Krakowie rozpoczęto poszukiwania innego, dostępnego niezwłocznie rozwiązania. Z istniejących systemów wymiany informacji drogą elektroniczną zainteresowanie wzbudził tylko jeden system – OGNIVO Krajowej Izby Rozliczeniowej SA. Efektem podjętej współpracy z KIR SA jest możliwość realizacji przedsięwzięcia w dość nietypowym obszarze dla działalności prokuratorów, a to partnerstwa publiczno-prywatnego.

Systemu ten nie dysponuje informacjami banków, a tylko zapewniającego możliwość wymiany informacji pomiędzy prokuratorami i bankami, dlatego też nie jest konieczne uzyskiwanie postanowień właściwego sądu okręgowego

¹⁸ Postanowienie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 5 grudnia 2007 r., sygn. II AKz 653/07, KZS 2008/5/100.

go. Zbędna jest więc zmiana przepisów ustawy Prawo bankowe. Nadto jego wykorzystanie może doprowadzić do istotnego zmniejszenia kosztów (choćby tylko w kosztach przesyłek pocztowych, tak ze strony jednostek organizacyjnych prokuratury, jak i banków), a w perspektywie także ograniczenie obsługi w zakresie kierowani pytań i udzielania odpowiedzi; istotnie skrócić czas oczekiwania na udzielenie informacji; podnieść poziom kierowanych zapytań, poprzez ich standaryzację oraz weryfikację na wydzielonych stanowiskach prokuratur okręgowych i apelacyjnych, jak również bezpieczeństwa przekazywanych informacji poprzez ich kierowanie nie za pośrednictwem przesyłek pocztowych, a nowoczesnego systemu informatycznego, który codziennie zabezpiecza dane wrażliwe z kont bankowych i dokonywanych transakcji oraz zapewnić uzyskanie możliwie najaktualniejszej informacji.

Uprawnienia dotychczasowe banków dotyczące uzupełnienia informacji związanych z zapytaniem, a zwłaszcza możliwości złożenia zażalenia nie zostaną w jakikolwiek sposób ograniczone. Z kolei pracownicy banku zawsze będą dysponowali danymi kontaktowymi prokuratora w prokuraturze apelacyjnej lub okręgowej, który będzie odpowiedzialny za wykorzystywanie systemu – z prawem niezwłocznego cofnięcia lub zawieszenia uprawnień w przypadku naruszenia przepisów prawa na danym stanowisku dostępowym.

Należy nadmienić, że w sytuacji mniej jednoznacznej co do możliwości wykorzystania systemu OGNIVO do przekazywania informacji objętych tajemnicą bankową Ministerstwo Finansów zajęło stanowisko wspierające inicjatywę przekazywania urzędowi skarbowym informacji o rachunkach bankowych za pośrednictwem tego systemu¹⁹.

Podsumowanie

W toku czynności podejmowanych w sprawach o przestępstwa i przestępstwa skarbowe najistotniejsze jest wykorzystywanie wszelkich dostępnych informacji, które niejednokrotnie pozwalają nie tylko na ustalenie danych dotyczących numerów rachunków bankowych, ale nawet ustalenia ich szczegółów bez konieczności wykorzystania możliwości przewidzianych w ustawie Prawo bankowe oraz przepisach określających kompetencje służb policyjnych i specjalnych w zakresie realizacji czynności operacyjno-rozpoznawczych oraz innych organów uprawnionych do prowadzenia kontroli i postępowań przygotowawczych. Dotyczy to nie tylko możliwości wskazanych w przepisach regulujących prowadzenie kontroli skarbowej, których brak umożliwia

¹⁹ Pismo Departamentu Administracji Podatkowej Ministerstwa Finansów z 14 czerwca 2012 r., AP13/033/568/SLU/2012/3449.

kierowanie żądania w tym zakresie (m.in. zgoda beneficjenta tajemnicy na udzielenie informacji lub sporządzenie przez niego upoważnienia), ale także uwzględnienia konieczności pozyskiwania rzeczy porzuconych oraz właściwego przeprowadzania przeszukań z niezwłoczną analizą zabezpieczonych rzeczy, w tym zwłaszcza wszelkich nośników informacji. Oczywiście nie zawsze czynności te zakończą się pozytywnym rezultatem, co powoduje konieczność dokonania dalszych czynności stosownie do przepisów dotyczących przekazania danych i informacji stanowiących tajemnicę bankową.

Obecne uprawnienia należy uznać za dość szerokie, zwłaszcza w zakresie w jakim nie odnoszą się do prokuratora, a dotyczą zarówno czynności operacyjno-rozpoznawczych, jak i procesowych. Wątpliwości zaś dotyczą zazwyczaj różnych uregulowań, niewynikających wszakże z celu istotnego ich różnicowania, ale uchwalania w ramach odrębnych procesów legislacyjnych. Podstawową zaś ich wadą jest możliwość uzyskiwania tych samych danych równocześnie przez kilka organów, nie tylko bez zgody, ale nawet wiedzy prokuratora, który ponosi odpowiedzialność za wyniki postępowań przygotowawczych, zwłaszcza w odniesieniu do najpoważniejszych przestępstw. Odnosi się to również do czynności operacyjno-rozpoznawczych, które mogą być zaliczane w poczet materiału dowodowego postępowania karnego. Kontrola Prokuratora Generalnego przewidziana jest bowiem nie co do zasadności pozyskiwania takich danych i informacji oraz ich zakresu, ale tylko ewentualnego przedłużenia ustawowego terminu powiadomienia o dokonanych czynnościach.

Nadto aktualny sposób pozyskiwania informacji objętych tajemnicą bankową nie zapewnia właściwej koncentracji czynności zmierzających zwłaszcza do odzyskania mienia stanowiącego przedmiot przestępstwa, albowiem wymiana informacji za pośrednictwem przesyłek pocztowych jest z natury długotrwała, a nadto mniej bezpieczna od aktualnych możliwości systemów informatycznych oraz teleinformatycznych.

Rozwiązaniem tego problemu powinno być utworzenie centralnego rejestru rachunków bankowych ze zmianami w prawie umożliwiającymi prokuratorowi dostęp do informacji zawartych w tej bazie na takich samych zasadach, jakie aktualnie obowiązują, gdy informacji tych żąda bezpośrednio od banku, bądź zapewnienie wymiany informacji online w ramach istniejącego i bezpiecznego systemu dedykowanego przetwarzaniu informacji stanowiących tajemnicą bankową, jakim jest system OGNIVO Krajowej Izby Rozliczeniowej SA.

Abstract**Obtaining information covered by bank secrecy in issues connected with common and fiscal offences**

Obtaining data concerning the property of the suspected person or suspected course of actions aiming at recognising, preventing, detecting and prosecuting offences is of essential significance. With reference to information covered by bank secrecy of vital importance are the kind of actions in the course of which information is to be obtained, they may be obtained in the course of operation and examination actions or procedural actions. Postulated solution to this problem should involve the creation of a central register of bank accounts with changes in law enabling the prosecutor access to information included in this base on the same terms, which are currently binding, when this information is required directly from the bank or the provision of online information exchange within the frames of the existing and secure system dedicated to processing information constituting bank secrecy, such as the OGNIVO system of the National Clearing House (KIR S.A.).

Key words: bank secrecy, fiscal offences, actions in connection with legal proceedings